

Estudios de toponimia y lexicografía románica, por PAUL AEBISCHER. Barcelona, Escuela de Filología (CSIC), 1948. 156 pàgs. («Publicaciones de la Escuela de Filología de Barcelona».)

Aquest recull d'estudis de lingüística romànica conté cinc interessants treballs: l'etimologia dels mots *espanyol* i *català* i tres articles sobre l'adjectiu *maritimus*, -a, els noms de la poma *matiana* i derivats, i el francès *vignoble*.

Segons el Prof. Aebischer, *espanyol* és un ètnic llenguadocià per a designar en general els habitants de l'altre costat dels Pirineus, que té el seu origen en la facultat característica del llenguadocià de formar noms gentilicis en -ol: *carsinol*, *causinhol*, *marnagol*, etc., abundantíssims en la llengua antiga i moderna. L'autor passa revista a les etimologies anteriorment proposades. La més corrent era una base *HISPANIONEM que, per dissimilació, havia d'haver donat *espanyol*. Aquesta dissimilació és poc versemblant, però el problema cal enfocar-lo en l'aspecte històric: no és en castellà on primer apareix el mot *español*, sinó en occità, com documenta abundantment l'autor. Posteriorment, a finals del segle XIII, el mot apareix en francès i en català. Si esguardàvem aquesta etimologia exclusivament des de l'angle català, podríem oferir un argument important contra la teoria de la dissimilació d'*HISPANIONEM, puix que hom l'hauria de suposar anterior a la caiguda de la -n final en català, la qual és de l'època preliterària: una forma *espanyó, que caldria esperar en català d'un ètim *HISPANIONEM no hauria pogut dissimular cap -n final, que no existeix. Partint, però, del mot llenguadocià, la dificultat no existeix. Aquest mot penetrà evidentment en francès, en català i en italià, i, més tardanament, en castellà. La generalització del mot en castellà no tingué lloc fins que els castellans arribaren a Itàlia on — conclou l'autor — «si els castellans adoptaren *español* fou perquè en certa manera s'hi veieren impel·lits per força raons: no sols perquè els catalans empraven el mot *espanyol* des de feia temps, sinó perquè tots els grups lingüístics romànics de la Mediterrània occidental ho feien igualment. A força de sentir-se dir *espanyols*, els aragonesos, castellans, lleonesos, varen fer el mateix; és a dir, que l'ús extern acabà per endur-se l'ús intern».

El treball del Sr. Aebischer sobre el mot *català* aparegué primerament a la «Miscel·lània Fabra» al mateix temps que a la *ZRPh*, LXII (1942), 49-67. Ara es publica refós i perfilat i en traducció castellana. Segons l'autor, *català* seria un mot semi-erudit format damunt MONTE CATANE, nom de la muntanya que tanca pel nord el pla de Barcelona, el nominatiu del qual, *Cata*, donà lloc a la forma *Montcada*. De MONTE CATANE es formaria MONTE-CATANANU, i d'aquest *catananu, i per dissimilació de la primera n, *catalanu* > *català*. Quant al nom *Cata* de la muntanya, caldria veure-hi un nom propi germànic declinat *Cata*, *Catane*. Segons això, *català* designà primerament el castell i els seus habitants, després els habitants del pla de Barcelona, i passà a designar, finalment, tots els súbdits del comte de Barcelona. Aquesta etimologia ofereix al meu entendre, una dificultat fonètica, puix que hom vol explicar que d'un suposat *catananu s'ha format *català* «per dissimilació de la primera n», i aquí sí que podríem recordar que la pèrdua de les -N finals en català pertany a l'època preliterària de la llengua; aleshores caldria suposar que aquella dissimilació ocorregué abans de la pèrdua de la -n final, i fins de les -o finals, la qual cosa em sembla molt problemàtica. L'autor deixa sense explicar també la no sonorització de la -r- intervocàlica. Aquesta etimologia és, tanmateix, molt sug-

gestiva i s'avé amb l'ús posterior del mot. Pel que fa als fets històrics documentals la tesi del Sr. Aebischer és força assenyada: *català* apareix primerament com a cognom, cosa que s'avé perfectament amb un mot derivat del nom d'un castell; els derivats més antics de *català* apareixen per primera vegada en el poema llatí de l'expedició pisana amb Ramon Berenguer III contra les illes Balears (*catalanensis*, *catalanicus* i *Catalania*). Potser fóra un error de creure que des d'aquell moment els súbdits del comte de Barcelona ja s'anomenaven *catalans*, puix que aquest ús llatí erudit només és una prova de l'existència del mot, però no prova pas que el seu ús fos general ni popular. L'origen erudit de *català* explicaria, doncs, la L dissimilada i la R no sonoritzada. Sembla evident que el mot existia des d'antic. El problema que no estudia el Sr. Aebischer és d'explicar com de mica en mica el nom de Catalunya, que devia originàriament designar el pla de Barcelona per oposició a la ciutat, arribà a estendre's com a denominació de tota la comarca; després, de tot el comtat, i, finalment, de tot el principat. Aquest procés d'extensió havia d'ésser lent per força, bé que tal lentitud no està pas en desacord amb els fets històrics, puix que cal suposar que l'ús oral popular era sempre més retardatari que l'ús escrit cancelleresc.

Clou el volum que comentem un estudi sobre els derivats de l'adjectiu MARITIMUS, -A, amb especial atenció a la toponímia; un altre estudi dels derivats de *poma* i *maçana*, i un darrer treball referent a l'etimologia del francès *vignoble*, que sembla ésser la següent: paral·lelament al llatí clàssic VITICOLA es creà una forma VINICOLA amb la variant VINICULA, que se substantivà en VINICULU, amb les variants VINUCULU i VINUBULU, les quals formes expliquen perfectament — amb el creuament del so *ŋ* de *vinya* — les formes catalana *vinyòvol*, occitanes *vinhògol* i *vinhòvol* i francesa *vignoble*.

Josep GINER i MARCH

Les mots d'identité et d'égalité dans les langues romanes. Proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de letteren en wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Groningen ... door KORNELIS SNEYDERS DE VOGEL. Wageningen, Ponsen & Looijen, 1947. 144 pàgs.

El Sr. Kornelis Sneyders de Vogel divideix el seu ampli estudi sobre *Les mots d'identité et d'égalité dans les langues romanes* en dues parts, precedides d'una breu introducció. Aquesta darrera comprèn unes indicacions sobre el contingut del llibre i sobre el camp d'estudi de l'autor, el qual no es proposa d'estudiar els problemes sintàctics sinó únicament els mots; també hi ha unes disquisicions de caire general sobre les idees d'identitat i d'igualtat i llur relació amb les que fan referència a la demostració.

Dins la primera part, l'erudit holandès estudia l'expressió habitual d'IPSE i IDEM en les llengües romàniques i les supervivències que hom hi ha constatat d'aquests dos mots llatins. Entre els derivats romànics de METIPSU i METIPSIMU, les formes que mencionem a continuació són objecte d'atenció especial: català *tanmateix*, fr. *à même*, de *même*, *tout de même*, *quand même*, *même* (amb els seus equivalents en espanyol, italià i francès antic), *mèment*, *aparmemes*, esp. *lo mismo (que)*, alguns mots italians derivats de *medesimo*, els pronomes